

**MODEL FOR IMPLEMENTATION EXTRACURRICUL ACTIVIES OF PHYSICAL
EDUCATION AND SPORT OF STUDENTS FROM PRE-SECONDARY DEGREE**

Rositsa Chausheva,

South-West University "Neofit Rilski" Faculty of Pedagogy, Department for
Blagoevgrad, Bulgaria rosi2010@abv.bg

Hristo Nikolov

South-West University "Neofit Rilski" Faculty of Pedagogy, Department for
Blagoevgrad, Bulgaria

Abstract: National system of physical education and sport in our country is under reconstruction. For more than 25 years in the Bulgarian educational system run reforms that affect all subjects studied in particular and the subject of physical education and sport as an integral part of general education students. Extracurricular activities of physical education and sports as part of this process is accompanied also by many difficulties to be overcome. A number of specialists endeavor to create a model that can operate effectively in primary and secondary schools and to contribute to their proper physical development, to build a sports and technical skills and rational use of leisure time. The present report describes a model for the realization of extracurricular activities of physical education and sport for students from 5th grade.

Keywords: model, extracurricular forms, physical education, students.

**МОДЕЛ ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА ИЗВЪНКЛАСНИТЕ ФОРМИ ПО ФИЗИЧЕСКО
ВЪЗПИТАНИЕ И СПОРТ НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ ПРОГИМНАЗИАЛНИЯ ЕТАП НА
ОСНОВНАТА ОБРАЗОВАТЕЛНА СТЕПЕН**

Rositsa Chausheva

Hristo Nikolov

Апстракт: Националната система за физическо възпитание и спорт в нашата страна е в процес на преустройство. Вече повече от 25 години в българската образователна система текат реформи, които засягат всички изучавани предмети, в частност и предмета физическо възпитание и спорт, като неразделна част от общообразователната подготовка на учениците. Извънкласните форми по физическо възпитание и спорт, като част от този процес, се съпътства също от много трудности, които следва да бъдат преодоляни. Редица специалисти полагат усилия за създаването на модел, който да функционира ефективно в началните и средните училища и да съдейства за тяхното правилно физическо развитие, за изграждане на спортно-технически умения и за рационално използване на свободното време.

В настоящият доклад е описан модел за реализиране на извънкласните форми по физическо възпитание и спорт за учениците от 5 клас.

УВОД

Между работата в клас и извънкласните форми със спорт и туризъм съществува тясна връзка и приемственост. И ако усвоените спортно-технически и тактически знания и умения от учениците по време на уроците получават своето количествено оценяване, то успехите в състезанията и личната им изява намират място в различни форми на физическо възпитание извън училище. Формирането на потребност от активни спортни дейности е една от основните задачи на учителя по физическо възпитание. Реализирането на тази задача се осъществява освен в уроците по физическо възпитание и спорт, така и в извънкласните форми на дейност. Чрез извънкласните форми по физическо възпитание, педагогически се осмисля и организира свободното време на учениците. Извънкласните форми и спортно-туристическата дейност, подпомагат изграждането на рационален труд и почивка и формира отношение и нагласа към здравословен начин на живот.

Извънкласните форми по физическо възпитание и спорт обогатява специфичното съдържание и разнообразява формите на организация на задължителните спортни занимания. По този начин се увеличава

Twelfth International Scientific Conference
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

двигателната активност в дневния и седмичния режим на учениците и се постига оптимално желан ефект от физически упражнения върху организма на учениците.

Извеждането на основните методологически категории заема централно място във всяко едно научно изследване. Те лежат в основата на концептуално-методологическата рамка и дават възможност за непрекъснатост на методологическата рефлексия на изследователя. Обектно-предметните отношения, загатнати още в избора на темата, тук се определят, съобразно своята обективност, очевидност, системност, структурираност. Затова **ОБЕКТ** на конкретното изследване е *Процеса на обучение по физическо възпитание и спорт в извънкласните форми в прогимназиалния етап на основната образователна степен.*

Отразявайки логически и закономерно изучаваната научна същност на обекта, съобразно научната и приложна значимост на избраните и коментирани полета, за **ПРЕДМЕТ** на това изследване е *Организационно методически форми в часовете по извънкласни дейности по физическо възпитание и спорт.*

В контекста на така декларираните научни намерения за **ЦЕЛ** на изследването се извежда *Разработване и апробиране на ефективен образователен модел за реализиране на извънкласните форми по физическо възпитание и спорт в прогимназиалния етап на основната образователна степен.*

За постигането на така формулираната цел е необходимо да бъдат решени следните **ОСНОВНИТЕ ЗАДАЧИ:**

1. Да се проучат и анализират специализирани научни източници, актуални идеи и добри практики по проблемите за реализирането на извънкласните форми в условията на училищното образование.
2. Да се разкрие същността на извънкласните форми и предпоставките за тяхното ефективно реализиране в учебно-възпитателния процес по физическо възпитание и спорт.
3. Да се разработи технологичен модел за реализиране на извънкласните форми по физическо възпитание и спорт.

Реализирането на извънкласните форми по физическо възпитание и спорт е резултат на добри партньорски отношения между училище, учители, ученици и родители. Учителите разработват конкретна програма за тяхното реализиране съгласно решение на педагогическия съвет на училището, съобразено с възможностите на училището, предоставената общинска или държавна спортна база, квалификацията на учителите и традициите на училището и региона. Целите на извънкласните форми е да подобрят постиженията на учениците, както и тяхната интеграция в обществото.

Реализирането на извънкласните форми в различните страни е различно, но всички те споделят определени общи характеристики като:

- признават родителите за партньори;
- предлагат развитие на знания, умения и компетенции на учениците и техните семейства;
- училищата създават партньорства с организации като се създават възможности за развитие на учениците;
- използват се различни подходи, които са насочени към развитието на учениците и тяхно интегриране в обществото;
- училищната култура е открита и готова да приема нови идеи от учениците и техните семейства.

Основата за реализирането на извънкласните форми може да бъде представена като триъгълник на развитието (схема 1). Тъй като образователния успех на учениците и тяхното здраве е във фокуса на всяка училище, краищата на триъгълника представляват три взаимосвързани поддържащи системи:

- **технологичен модел за реализиране на извънкласните форми** – създаден да помогне на учениците да развият своите способности и да постигнат високи образователни резултати;
- **осигуряване на допълнителни възможности за учене, извънкласни форми** – създадени да обогатят образователната среда на учениците и техните семейства;
- **образователни, психологически и социални услуги** – създадени да подобряват благосъстоянието на учениците и да премахнат бариерите пред ученето.

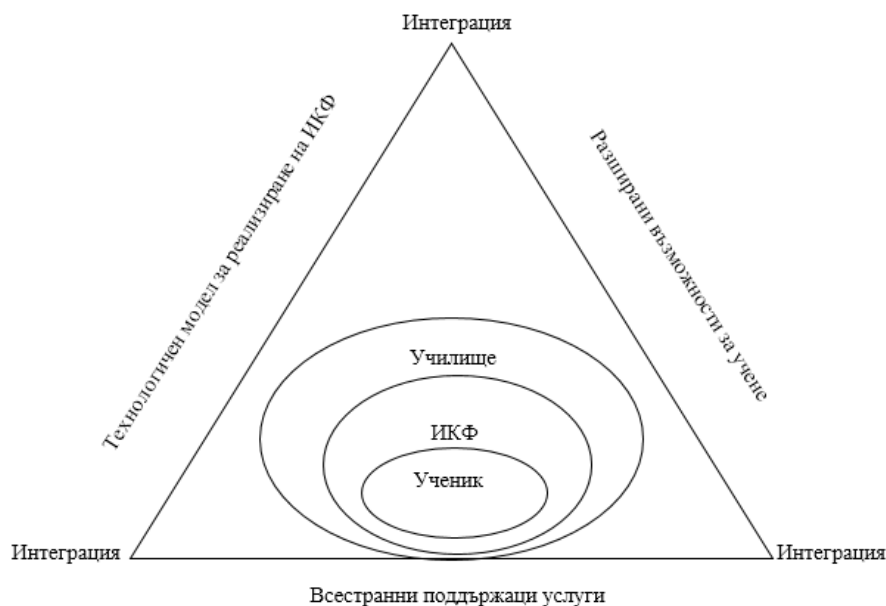

Схема 1

Училищата като център на общността винаги базират своята работа върху солидни доказателства за това какво допринася за успеха на всеки ученик, като предлагат разнообразни форми на извънкласни дейности, които да допринесът за благополучното им развитие. Училищата трябва максимално да оползотворяват извънучилищното време на учениците, осигурявайки им качествено изживяване под учителски контрол, което разширява възможностите им за учене и предлага да развият своите заложби и таланти, да изградят позитивни приятелства и да се свържат със своите общности.

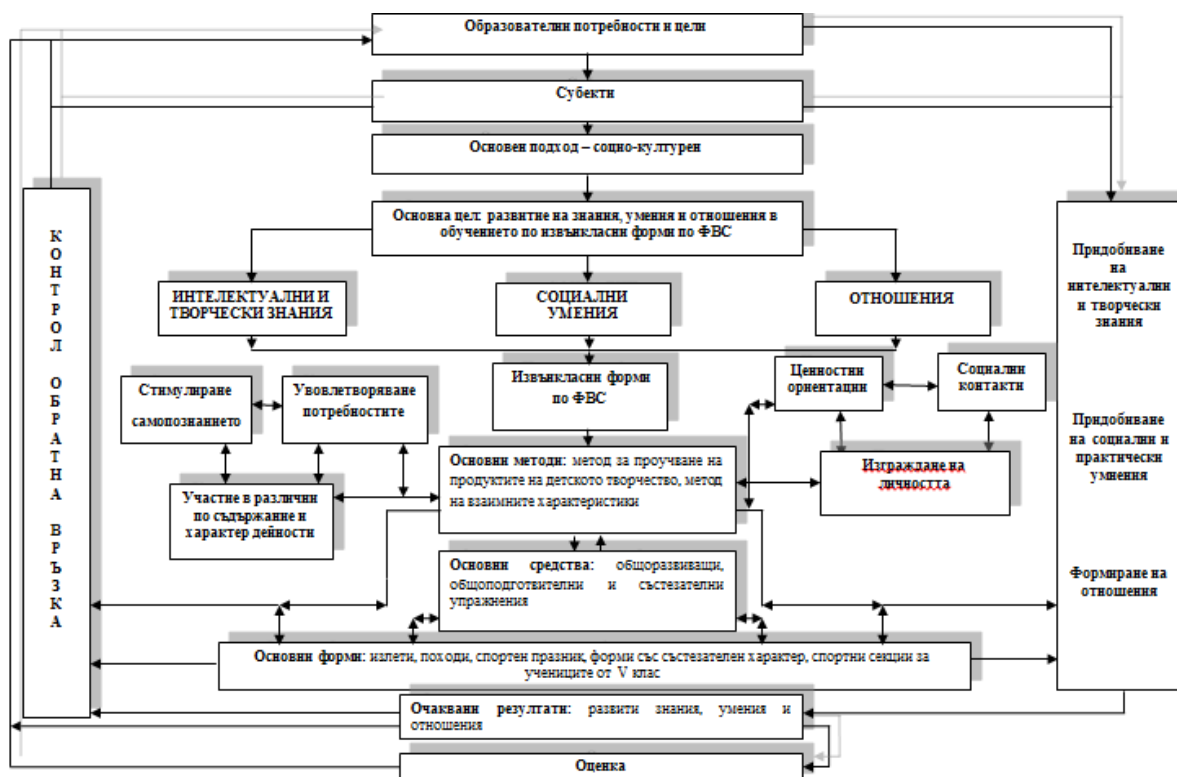
В научното познание моделите служат за получаване на нови знания, за съставяне на прогнози за изучаваните обекти и явления. Според Р. Русев **моделът** е „мислено представена или веществено реализирана система, която адекватно отразява, възпроизвежда обобщени свойства или черти на реален обект“ (Русев 2006: 56). Процесът на изграждане на такива модели се нарича **моделиране** и като изследователски метод намира много широко приложение в съвременната наука. „От своя страна **моделът**, като основна структурна единица на този процес, се определя като образец в който се оглежда изследвания обект, чрез обобщено възпроизвеждане на неговите най-важни характеристики, отношения и структура. Моделът е схематично или вербално копие на обективната реалност, който има за цел от една страна да отрази нашата идея и знание към момента на изследването и от друга да разшири познанието за изучавания обект, като се потърсят нови факти и причинно-следствени връзки или се направи прогноза за неговото развитие в бъдеще“ (Костов 2013: 115). Следователно, в научното познание моделите като абстракция представляват мост между теоретичното, абстрактно мислене и обективна действителност (Русев 1991, 2006) или по-ясно дефинирано „действително изграждането на модела не е изграждане на теория, но е сигурен път към теорията“ (Костов 1986).

В научната практика се срещат различни класификации на моделите, по-конкретни критерии и признаци. Но в спортно-педагогическата област на познанието и в изследователската кинезитерапевтична теория и практика се използват най-често следните видове модели (моделиране): **теоретико-концептуални, физически и структурно-функционални, кибернетични, математически и компютърни.**

За нуждите на изследването се спряхме на теоритико-концептуалният модел, който е много подходящ начин за лаконично, но същевременно ясно и точно, илюстриране на идеята и реализацията на изследвания процес. Тъй като процесът на обучение е информационен процес, протичащ в системи на управление, при който учебната информация се възприема, обработва и запамятава, за да подобри ефективността на функциониране на тези системи и повиши тяхната устойчивост в дадени условия. Този вид моделиране показва схематично, в логическа последователност, възможните връзки и

взаимозависимости между компонентите на модела и обекта (учебно-възпитателния процес), тяхното съдържание (извънкласните форми по физическо възпитание и спорт), обхват и насоки и развитие на знания, умения и отношения.

Нашата идея е визуализирана на схема № 2. От обобщения вариант става ясно, че субектите предопределят образователните потребности, което обосновава основната цел, а именно развитието на знания, умения и отношения в извънкласните форми по физическо възпитание и спорт.

Учебно-възпитателният процес по физическо възпитание и спорт се извършват в дейността и чрез дейността, защото в процеса на дейността се формират и проявяват двигателните способности и качества на личността. Формирането на личността на човека е резултат от неговата собствена съзнателна активност или жизнена дейност, която се детерминира предимно от социалните условия.

Процесът на усвояване и развитие на знанията, уменията и отношенията на учениците е свързана с формиране и развитие на личностните качества, двигателни способности, интереси и нагласи. Доброволно включили се в двигателната дейност, изборът на извънкласната форма, ученикът удовлетворява богат спектър от потребности, една от които е да научи нещо ново. Разширяването и задълбочаването на интелектуалните и творческите знания е една от поставените цели на моделът, останалите са: общуване с други личности, да опознае собствените си двигателни способности и да ги провери, да си почине от умственото натоварване, да приложи знанията и уменията от учебно-възпитателния процес по физическо възпитание и спорт в решаването на практически двигателни задачи в извънкласните форми.

Наивно е да се мисли, че един учител по физическо възпитание и спорт, колкото и компетентен да е той, би могъл да развива цял комплекс от знания и умения. Но при добре структурирани и ефективно организирани извънкласни форми, прилагайки социокултурен подход и въздействие, отчитайки различни фактори и взаимодействия, би могъл да повлияе значително върху този комплекс.

Този подход регенерира съществуващия опит на ученика и създава условия за формирането и проявлението на личните му качества, насърчава развитието на мисленето, активността и познавателността, развитието на компетенции, социално-комуникационни умения, самообразование и самоусъвършенстване. Поради самото си естество предполага необходимост от диференцирано обучение, което се фокусира върху личността на ученика, неговото интелектуално развитие на цялата личност, а не на индивидуални качества.

В извънкласните форми по физическо възпитание и спорт социокултурния подход е важно средство за развитие на личността, и той предполага, на първо място създаване на най-благоприятни условия за развитие на отделния ученик.

При прилагането му, трябва да се вземат предвид личностните особености на учениците, които до голяма степен влияят върху поведението им в изпълнението на различните двигателни задачи.

Социокултурният подход в модела за реализирането на извънкласните форми по физическо възпитание и спорт е насочен към проследяването и разбирането на личностното развитие на учениците. Към необходимостта от внимателно изучаване на ежедневието и поведението на учениците в реалните условия на живота, като се започне от семейната, социалната и училищната среда.

Затова социокултурният подход е личностно ориентиран подход, който включва уважението към личността на ученика и неговите творчески знания, зачитането на различията, подкрепянето на социалните умения и отношения, разрешаването на различни емоционални проблеми.

Нещо повече, този подход би могъл да постигне високи резултати не само в извънкласните форми, но и в учебната дейност по физическо възпитание и спорт – именно поради ефекта на обратното взаимодействие: усвоените знания и умения в учебната работа намират приложение в извънкласните форми за развитие на онези потребности и интереси на личността, които поради различни причини не могат да бъдат удовлетворени в клас. И обратно – удовлетворените потребности в извънкласните форми, развитието на творчески или други способности и умения в нея са мощен стимул и средство за мотивация в учебната работа.

Творческите и интелектуалните знания са насочени към изграждане на познавателен интерес. Освен това те способстват за изграждане на положително отношение към активната двигателна дейност и нейното приложение в живота на човека (Димитрова 1999: 229). За тази цел извънкласните форми по физическо възпитание и спорт са насочени към това учениците да получат не какво и да е познание, а личностно-ориентирано и мотивирано познание.

Знанията са изходен момент от подготовката на ученика и те до голяма степен предопределят съдържанието и качеството на придобиваните умения (Николов 2015: 81).

Социалните умения на ученика са насочени към:

- готовност към сътрудничество;
- умения за работа в екип;
- умения за решаване на конфликти;
- уважение към другите членове в групата.

Отношенията на ученика са насочени към изпълнение на поставените двигателни задачи през различните етапи:

- планиране;
- осъществяване;
- контрол;
- отчет.

Отношения на ученика към изпълняваната двигателна дейност:

- редовни посещения в извънкласните форми;
- системност при изпълнение на двигателните задачи;
- отношение към успехите и неуспехите.

Така представената визия на модела има за цел да стимулира самопознанието, самоутвърждаването и самоусъвършенстването на учениците, да удовлетвори техните специфични двигателни потребности през свободното време, развитие на техните двигателни способности и интереси. Също да осигури възможност на учениците за участие в различни по съдържание и характер двигателни дейности и обединяване в групите по извънкласни форми, чиято приоритетна идея е формирането и изява на творческата индивидуалност на ученика. Свързване на свободното време на учениците с техните ценности ориентации, усъвършенстване на двигателния им опит цели изграждане на готовност у личността за непрекъснато образование като важен компонент на човешката култура.

Създават се условия за ускоряване социализацията на учениците. Всеки ученик получава шанс да заеме достойно място в своето социално обединение, в средата на връстниците си. Разкрива се перспектива за всеки да се изяви откъм страна, в която е най-силен, най-способен. Стимулира се развитието на

съзнанието. В непринудени и увлекателни спортни занимания учениците се обогатяват със знания, развиват умения и отношения. Стимулира се изграждането на лични стратегии за успех, за сътрудничество и преуспяване и нов начин на мислене.

Методите които са прилагани в модела имат специфично значение за извънкласните форми и тяхното приложение отговаря на изходното теоретично положение, а именно личността да се проучва чрез нейните двигателни способности в процеса на които се формират и развиват. Използването на тези методи поставя изисквания към професионалната компетентност на учителя (оценка на постиженията на учениците в спортно двигателната дейност). Методите изискват да се отчитат и условията, в които се осъществява двигателната дейност.

За постигането на по-ефективни резултати от обучението на учениците в учебно-възпитателния процес по физическо възпитание и спорт е необходимо, **да се разработи образователен модел за реализирането на извънкласните форми.** Конкретният модел има за цел да изгради тясна връзка между урока и извънкласните форми по физическо възпитание и спорт. Така ще се подпомага формирането на специфични знания, умения и отношения по физическо възпитание във всекидневната дейност на ученика.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Димитрова, П. (1999). Динамика и контрол на физическото развитие, дееспособността и психомоториката на волейболистки 11-18 години, Дисертационен труд. София.
- [2] Костов, К., (1986). Психология и кибернетика, ВПИ, Благоевград.
- [3] Костов, К., (2013). Научно изследване във физическото възпитание, спорта и кинезитерапията (теоретико-приложни аспекти), Благоевград.
- [4] Николов, Хр., (2015). Развитие и оценяване компетенциите на учениците в обучението по волейбол, Дисертационен труд. Благоевград.
- [5] Русев, Р., (1991). Кибернатишно основи на обучението по физическа култура, Университетско издание. Благоевград.
- [6] Русев, Р., (2000). Теория на физическото възпитание. Благоевград.